

DERS ÖZETİ • 1. TEMA: SÖZÜN EZGİSİ

Sözün Ezgisi

Sözün Ezgisi, sözün **sesle, ritimle ve müzikle** buluştuğu sözlü edebiyat ürünlerini inceler: koşuk, koşma, türkü, ninni ve masal.

1 Ezgi ve Sözlü Gelenek

- Ezgi: sözün müzikle ya da ritimli sesle söylenmesi.
- Metinler ağızdan ağıza aktarılmıştır.
- Ritim ve tekrar, akılda kalmayı kolaylaştırır.
- Hepsi hece ölçüsüyle söylenir.

2 Koşuk ve Koşma

- Koşuk: İslamiyet öncesi, sığır törenlerinde söylenir.
- Koşuk konuları: doğa, aşk, kahramanlık.
- Koşma: âşık edebiyatı, saz eşliğinde.
- Koşma: çoğunlukla 11'li hece, 3-5 dörtlük.
- Koşmanın son dörtlüğünde mahlas (tapşıрма) var.

3 Türkü ve Ninni

- Türkü anonimdir, her zaman bir ezgisi vardır.
- Türkü: bent + her bentten sonra bağlama.
- Ninni: çocuğu uyutmak için söylenir.
- Ninnide sevgi, dilek ve dert dile gelir.

4 Masal ve Çok Modlu Metin

- Masal tekerlemeyeyle başlar.
- Zaman ve mekân belirsizdir.
- Olağanüstü varlıklar gerçek gibi sunulur.
- Çok modlu metin: söz + görüntü + ses + müzik.

5 Etkinlikler

- Dinleti: tema ve şiir seç, vurgu ve durak işaretle.
- Dinletide yavaş ve duraklı oku.
- Film şeridi: masalı 6-8 sahneye böl.
- Her kareye söz ve ses notu ekle.

Dört Türün Karşılaştırması

Tür	Gelenek	Yapı	Konu
Koşuk	İslamiyet öncesi	Genellikle hece, dörtlük	Doğa, aşk, kahramanlık
Koşma	Âşık edebiyatı	11'li hece, 3-5 dörtlük	Aşk, doğa, ayrılık
Türkü	Anonim halk	Bent + bağlama	Gurbet, aşk, olay
Ninni	Anonim halk	Kısa, tekrarlı dizeler	Sevgi, dilek, dert

ÇÖZÜMLÜ ÖRNEKLER

Sözün Ezgisi: adım adım 5 örnek

ÖRNEK 1 TÜR BELİRLEME

11'li hece, beş dörtlük, son dörtlükte şairin adı, konu ayrılık. Tür nedir?

- 11'li hece ve dörtlük koşmaya uyar.
- Son dörtlükte şair adı: tapşıрма.
- Ayrılık konusu koşmada sık işlenir.

Cevap: Koşma

ÖRNEK 2 TÜRKÜNÜN YAPISI

Her bentten sonra aynı iki dize tekrarlanıyor, metin ezgiyle söyleniyor. Tür ve bölüm adı nedir?

- Tekrarlanan bölüm bağlamadır (kavuştak).
- Bent + bağlama + ezgi türküyü gösterir.

Cevap: Türkü; tekrarlanan bölüm bağlama

ÖRNEK 3 MASAL İPUÇLARI

"Evvel zaman içinde..." diye başlayan, hayvanların konuştuğu, yeri belirsiz metin hangi türdür?

- Tekerlemeyle başlıyor.
- Konuşan hayvanlar: olağanüstülük.
- Zaman ve mekân belirsiz.

Cevap: Masal

ÖRNEK 4 HECE SAYMA

"Yaylaların yolu çok uzun oldu" dizesi kaç hecedir?

- yay-la-la-rın 4, yo-lu 2, çok 1.
- u-zun 2, ol-du 2.
- $4 + 2 + 1 + 2 + 2 = 11$

Cevap: 11 hece; koşmanın yaygın ölçüsü

ÖRNEK 5 ÇOK MODLU METİN

Sesli anlatım, müzik ve çizimlerle sunulan bir masal videosu nasıl bir metindir?

- Söz var: anlatıcının cümleleri.
- Ses ve müzik var.
- Görüntü var: çizimler.

Cevap: Çok modlu metin

MİNİ TEST

Sözün Ezgisi: 10 soruda kendini dene

Ad Soyad:

Tarih:

Doğru / Yanlış:

1. Sığır törenlerinde söylenen İslamiyet öncesi lirik şiir türü hangisidir?

- A) Koşuk B) Koşma
C) Türkü D) Ninni

3. Türküde her bentten sonra tekrarlanan bölüme ne denir?

- A) Mahlas B) Tekerleme
C) Bağlama D) Uyak

5. Âşığın son dörtlükte kendi adını söylemesine ne denir?

- A) Tapşırma B) Bağlama
C) Döşeme D) Kavuştak

7. Aşağıdakilerden hangisi çok modlu metne örnektir?

- A) Yalnız yazıdan oluşan şiir
B) Sözlük maddesi
C) Müzikli, resimli animasyon masal
D) Kelime listesi

9. Aşağıdakilerden hangisi türkünün özelliği değildir?

- A) Son dörtlükte mahlas bulunması
B) Ezgiyle söylenmesi
C) Anonim olması
D) Bent ve bağlamadan oluşması

2. Koşmanın en yaygın hece ölçüsü kaçlıdır?

- A) 7'li B) 11'li
C) 8'li D) 14'lü

4. Çocukları uyutmak için ezgiyle söylenen anonim şiir hangisidir?

- A) Koşma B) Koşuk
C) Masal D) Ninni

6. "Evvel zaman içinde..." diye başlayan, zamanı belirsiz anlatı hangisidir?

- A) Türkü B) Masal
C) Koşma D) Ninni

8. "Dağın başında kar var" dizesi kaç hecedir?

- A) 6 B) 8
C) 9 D) 7

10. Film şeridinde karenin altına ne yazılır?

- A) Uyak şeması
B) Anlatıcı ya da diyalog cümlesi
C) Hece sayısı
D) Şairin mahlası

Cevap anahtarı

1. A · Sığır törenlerinin şiiri koşuktur.
3. C · Bağlama (kavuştak) her bentten sonra tekrarlanır.
5. A · Mahlasın söylenmesine tapşırma denir.
7. C · Söz, görüntü ve ses birlikte kullanılır.
9. A · Mahlas koşmanın özelliğidir, türkü anonimdir.
2. B · Koşma çoğunlukla 11'li hece ile yazılır.
4. D · Ninninin amacı çocuğu uyutmaktır.
6. B · Tekerleme ve belirsiz zaman masalı gösterir.
8. D · da-ğın ba-şın-da kar var: 7 hece.
10. B · Kare görüntüyü, alt satır sözü verir.

Konunun tam anlatımı ve daha fazla soru:

tahtaapp.com/blog/dersler/10-sinif-edebiyat-1-tema-sozun-ezgisi-konu-anlatimi